కపోతికపోతము

[పద్యకావ్యము]

కావ్యకర్త:

జోస్యుల రాజారామమోహనరావు

ఆంధ్రప్రచారిణీప్రెస్సున
ముద్రితము.
1949

సర్వస్వామ్య
సంకలితము.

మూల్యము
రు. ౦—౮—౦

పీ ఠి క.

శ్రీమదాంధ్రసారస్వతము నిరుపమాన మైనది. ఆంధ్ర కవిపుంగవుల యాధ్యాత్మికమనస్తత్త్వము, ఆర్ష సంస్కృతి యవగాహన చేసికొనుటకు ముందు మనలో నాధ్యాత్మికశక్తి, ఆర్ష సంస్కృతిపై నమితాభిమానము వలయును. 'నానృషిః కురుతే కావ్య' మ్మనియు "ఋషిః కవిః" అనియుఁ గల యార్ష వాక్యము లాంధ్రకవిశేఖరుల కత్యధికముగా ననువర్తించు ననుట సత్యమునకు సన్నిహితవార్త. పైరెండు గుణములు కలిగియుండుటచేతనే మనప్రాచీనాంధ్రకవుల కావ్యరాజములు శాశ్వతత్వము నందఁగన్నవి. ఇతివృత్తసంగ్రహణముననే మనకవితల్లజుల ప్రతిభా ప్రభావములు ద్యోతకము లగుచుండును. భారత కల్పకము నాశ్రయించి యజరామరత్వ మందఁగన్నవారు కొందఱు; భాగవతకామధేనువు నాశ్రయించి పరమేశ్వరసాయుజ్యము నందఁగన్నవారు మఱికొందఱు; పురాణసుధ నాశ్రయించి పురుషాయుషమునఁ బుణ్యకీర్తను లైనవారు మఱి యెందఱో. కాంతాసమ్మితత్వమున శృంగారకథావ్యాజమున నైహికాముష్మిక పరమార్థములఁ జూఱగొని యాంధ్రమహాజనులకుఁ జూఱయిచ్చినమహామహులు లెక్కకు మిక్కిలియైనవారు. పరమపవిత్రమగు కావ్యామృతమునఁ బరమేశ్వరచరణసేవ యొనర్చిన యుద్దండులే మనప్రాచీనాంధ్ర కవులు.

ఈపరమ రహస్యమును గుర్తింపలేనియధునాతనులు క్షణికజీవితములను విస్మరించి యాత్మానాత్మవిచక్షణముకాని యనశ్వర వినశ్వరతలఁ గాని గుర్తింపలేని యవివేకులగుటఁ గప్పలపై గబ్బిలములపైఁ దూనీఁగలపై నెత్తులపైఁ గావ్యాభాసముల రచించి యపూర్వకవుల మని విఱ్ఱవీఁగుటలు "పుట్టలోని చెదలు పుట్టు

వా గిట్టవా" యనువేమన సూక్తికి నిదర్శనము లగుచేకాని యన్యము కాదు. కవిత్వతత్త్వము కాని కళాతత్త్వము కాని యెఱుఁగుట యనఁగా నేతత్సాధనములమూలమున నాత్మతత్త్వ మెఱిఁగి యాముష్మికసుఖము నందఁగనుటే. కళ కళకొఱకే యనుతుచ్ఛవాదములకు భారతదేశమునఁ దావే లేదు. కళ యీశ్వరుని కొఱకు. కవిత యీశ్వరప్రియమునకు, గాన మీశ్వర సంస్తుతికి. మానవుని జీవితమే యీశ్వరప్రీతికి. ఇదియే యార్ష సాంప్రదాయము.

కావున, నుత్తమోత్తమాదర్శజీవనమునఁగాని మానవునకు ఋషిత్వమందుట సాధ్యము కాదు. ఋషియైననే కాని ధర్మోపదేశమున కర్హత లేదు. అందుచే ముందు ఋషియై యీశ్వరకృపఁగవియై యాత్మజీవితసార్థక్యమునకుఁదోడిమానవుల నజ్ఞానదశనుండి విజ్ఞానదశకు లేవనెత్తుటకు బహువిధప్రవర్తితమగు నీశ్వరవిభూతిని యథాశక్తి నభివర్ణించుచుఁ బరమేశ్వర ప్రీతికరములుఁ బరమేశ్వరసాన్నిధ్య సంప్రాప్తికరములు నగు పరమధర్మము లనుఫలములను గావ్యకల్పకమునుండి కవిబ్రహ్మ జిజ్ఞాసువులయాత్మతృప్తికొఱ కనంతములుగా వెదచల్లవలయును. ఇందులకు నిదర్శనములు మనభారతాదులే.

ఈసత్యమును గ్రహించి యార్షసాంప్రదాయాభిరుచి గలనేఁటియువకవులును గొంద ఱాధ్యాత్మికేతివృత్తమును గొని భారతసముద్రమునందలి రత్నములను వెలికిఁ దీసి తమ కావ్యామృతమున వాని నభిషేకించి పవిత్రు లగుచున్నారు. వీరిలోఁ బ్రకృతకావ్యకర్త యగుచిరంజీవి రామమోహనుఁ డొకఁడు.

పాశ్చాత్యవ్యామోహపిశాచావేశమున నేఁడలు తెలియక యార్యసంస్కృతిని నాస్తి విజ్ఞానమును దూలనాడు దుర్దినములు మనకు భారత స్వాతంత్ర్యముతో సమసిపోయిన వని చెప్పవచ్చును. కాని యీసంధియుగమున నాశాయలు చాలఁ గలవు. ఆవ్యామోహవృక్షము వేళ్లుపాతి శాఖోపశాఖలుగా వెలసియుండుటచే దాని సమూలనాశనమున కింకను గాలము పట్టును. ఈపనికిఁ బరిణతబుద్ధు లగుయువకులు సాహిత్యతత్త్వము నెఱిఁగి దాని నుపాసింపవలయును. ధర్మోపదేశయుక్తము లగుకావ్యరాజముల రచించి ధర్మబీజములు లేఁతహృదయముల నాఁటవలయును. అవి మొలకెత్తి చిగిరించి పుష్పించి ఫలించి నప్పుడే మనకు రామరాజ్యమును మనము భారతీయులము నని గర్వమును. ఈదృష్టితో నీచిరంజీవి రామమోహనుఁడు భారత సంహిత నాశ్రయించినాఁడు. శాంతిపర్వమును మథించినాఁడు. ఏతత్కథామృతమును దనివితీరఁ గ్రోలినాఁడు. ఇంకను సంతృప్తి కొఱకై వయోవిజ్ఞానములఁ బిన్నయయ్యుఁ దనకమితాభిమానము గలకథానికలలో నొకటి యగు "కపోతకిరాతోపాఖ్యానము" గైకొని తోఁచినరీతి తనజిలిబిలిపలుకులతో వన్నెలు చిన్నెలు పెట్టి యీలఘుకావ్యమును సంతరించి "కపోతీకపోత" మనుపేరఁ బ్రకటించినాఁడు.

ఇందలియితివృత్తము పరమప్రశస్తము. ఈకవి యిందా రంభించిన కావ్యపద్ధతి ప్రాచీనకవిసమ్మతము. శిష్టజనాంగీకృతము. ఈతఁడు చూడఁగ నింటరువిద్యార్థి,ముక్కుపచ్చ లారనివాఁడు. భారతభక్తి, సద్గుణప్రీతి, రచనోత్సాహము ముందునకు గెంట నీతఁడు కావ్యరచన మారంభించినాఁడు. ఐన నేమి! పెద్దలకును నలవడని రచనాకౌశలము, పరిణతకవులకును సాధ్యము కాని

ధారాశుద్ధి యీకపోతీకపోతములఁజిక్కఁగాఁదలఁదాచుకొన్నవి. తొలుదొలుత వింధ్యనగరవర్ణనము, వనవర్ణనము సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయాదివర్ణనములు నీతనికిఁ గలప్రతిభ చక్కని దని చెప్పక చెప్పుచున్నవి. మఱియు :

"అమలినచంద్రచంద్రికల నత్యధికంబుగఁ గ్రోలుచక్రవా
కములు నిజోదరోజ్జ్వలితగాఢతరాగ్ని శమింపఁగోరి హా
రముక్రియ శీతలోడునికరంబులఁ గూడ భుజించెనో యనన్.

... ... అనినపుడు

"దురితమూఢుఁడు వసురాజు తూపుకొనఁ
గానఁబడ భీతిఁ దిమిరతస్కరుఁ డడంగె;
సలిలపూరంబునఁ గరఁగు చక్కెరవలెఁ
బలుచఁబాఱెను జీకటి వెలుఁగులోన" అని వర్ణించునపుడు

మనకవికుమారునిలేఖినికిఁ జాల నుత్కృష్ట మగుభవిష్యత్తు గల దని తోఁచకపోదు. ఈతనిధారాశుద్ధి నరయుటకు

"రంగత్తుంగతరంగసంగతమహోగ్రార్భాటసంకీర్ణమా
గంగానిమ్నగ శర్వు వీడి భువిఁ బొంగంబాఱుచందంబుగా..."

"సుతులు లేని మెట్టిసుదతిసంసారంబు
సాగరంబు దుఃఖసాగరంబు."

"ఢణఢణభీషణార్భటుల ధాత్రి పగుల్పడఁ జంచలద్యుతుల్
కనులకుఁ గంటకంబులయి క్రాలఁ గరాళకరీంద్రకంఠబ
ద్ధాణకలకంఠికంఠఖజరీటతమాలవిగాఢకాంతి నా
ఘనఘనసంఘ మభ్రమునఁ గప్పెఁ గిరాతుఁడు చూచుచుండఁగన్."

మున్నగు తావు లెన్నియే నుదాహరింపవచ్చును.

కపోతము కపోతితో:

"ఖగరాజేశ్వరి! దైవకృత్యము లెఱుంగన్ శక్యమే యొరికిన్?"

అనునప్పుడు, “దుఃఖముల్ పొందయు నిన్ను సౌఖ్యములు పొందుట తప్ప మహేశసత్కృపకై” అనునప్పుడు

“కరుణాసాగరుఁ డాదయామయుఁడు దుష్కర్మంబులన్ సైఁచి మ
స్తరకష్టంబులఁ దీర్చినాఁడు శిశుసంతాపంబు నోదార్చినాఁ
డరయన్ నిన్నిట నాకొసంగి యపవర్గానంద సౌఖ్యంబులన్
బరమార్థంబు లొసంగినాఁ డతివరో! ప్రార్థింతు నే నీశ్వరున్.”

అనుశివభక్తి కపోతమునకును గల దని చాఁటి తనయీశ్వరభక్తిని గవి యిట ద్యోతకము నొనరించినాఁడు. “పతులకుఁ జిత్తు నిత్తే పరమభాగ్యము” లనియు, “అతిథిం గాపాడఁ గర్తవ్యమా” ననియు నాయాతావులఁ గవి తనధర్మబోధకతాశక్తిని బ్రదర్శించినాఁడు. ఇట్టి వేకాక!

“కాలసర్పంబునోటను బాలు పోసి
ప్రేమతోఁ బెంచినను గాటు వేయకున్నె?
పక్షిహంతకు శీతలబాధ నణఁచి
రక్షచేసిన మనకు సంరక్ష యగునె?”

మున్నగుపోలికలను, ‘మసిబొగ్గుగీచినమచ్చ’ ‘మబ్బు లేకయె పిడుగు లుబ్బెత్తువడురీతి’ ‘గ్రామదేవతనోటఁ గరకకాయ దవిల్చి’ ‘కంటను వత్తిఁబెట్టుకొని’ మున్నగు తెలుఁగునానుడులను జక్కఁగా నీకవి వాడినాఁడు. మఱియుఁ బ్రయాణమువేళ నశుభముల నీతఁ డిట్లుసహజముగఁ జేర్కొనినాఁడు:

“ఎరఁగ లెమురయ్యె మేఘము లుఱిమెఁ జదలఁ
దిరిగె ఫేరవు లెదురుగ నఱపు లిడుచు
వీచె తీవ్రనఁ బెనుగాలి విఱుగ నగము...”

అన్నిటికన్న మిన్నయైన దీకవికుమారుఁడు తీసికొన్న యితివృత్తప్రాశస్త్యము. అతిథిసేవాప్రభావము, ఆత్మత్యాగశక్తి, ఈశ్వరపదపద్మపూజాభిలాషము, మున్నగునార్యధర్మము

లెన్నియో యిందుఁ దలఁదాచుకొన్నవి. ఆర్ష భారత దేశమున మానవులమాట యటుండనిమ్ము. పశువులు పక్షులు కూడ నింత చరితార్థజీవనములఁ గడపి యున్న వని మనపురాణములు ఘోషించుచున్న వన మనభారతభాగ్యమునకు మేర కలదా? ఇఁక మానవులెంతెంత యుత్కృష్టజీవనములఁ గడపవలయునో దీనిని బట్టి యూహింపవచ్చును. ప్రాచీనగాథలను ప్రాచీనపద్ధతిని రచించుట పరమదోషమే యనుకొను నేఁటియువరచయి త్రైలోకమున నిట్టియితివృత్తమును గైకొని యిట్టిమధురకవితారీతులఁ బుణికిపుచ్చుకొని యింతమార్దవముగా నీకృతి రచించి ప్రకటించిన చిరంజీవి రామమోహనుఁడు నిజముగ నభినందనార్హుఁడు. ఈతఁ డిత్తోధిక మగుకవితాసంపదచే నిత్తోధిక మగుమహేతివృత్తములఁ గైకొని భాషామాత నెంతయు నారాధించుఁగాక! ఉత్తమభవితవ్యమును గనఁబఱచునీతనికవితాశక్తి క్రమపరిణామమున నింకను రమణీయమై సహృదయహృదయములఁ జూఱగొనుఁగాక యని యీచిరంజీవిని హృదయపూర్వకముగా దీవించుచున్నాను. రసికహృదయముల కీతనికవిత సన్నిహితమగుట రసికవతంసు లీతని నాదరించి యాశీర్వదింతురుగాక!

ఇట్లు,

విరోధి: విజయ దశమి
కా కి నా డ,
౧—౧౦—౪౯

బులుసు వేంకటేశ్వర్లు బి. ఏ.
సంపాదకుఁడు, వావిళ్ల నిఘంటువు.
ఆంధ్రాధ్యాపకుఁడు, పి. ఆర్. కాలేజి.
గ్రంథకర్త: శ్రీమహర్షి జీవితకథామృతము, అష్టావక్రచరిత్ర, కుందమాల, అభిషేకము, అహల్యాగౌతమము ఇత్యాది.

వినతి

శ్రీమన్నారాయణాంశజుఁడు వ్యాసుఁడు. అతఁడు రచించిన వానిలో భారతగ్రంథ మొకటి. కవిత్రయము దాని నాంధ్రీకరించినారు. ఆంధ్రీకరణమూ మనోజ్ఞము. పాకమూ ద్రాక్షాపాకము. ఇంకఁగావలసిన దేమున్నది? బంగారమునకే తావి యబ్బినది. భారతమే కల్పక మైనది. ఆ పర్వములే కల్పకశాఖ లైనవి. అందలి ఘట్టములే యమృతఫలము లైనవి.

అవియునుంగాక శాంతిపర్వము ఉపాఖ్యానక శాఖోపశాఖలనుఁ బట్టుఁగొమ్మ. అవి యన్నియు ధర్మ జ్ఞాన వైరాగ్య బోధకములు. అందలి పద్యములా రసగుళికలు. అమృతపుచ్యములు. కావుననే భారతపర్వములనెడు హారమునకు శాంతిపర్వము నాయకమణియై విలసిల్లినది.

చదువరుల మనమాకర్షించునది "కపోతకిరాతోపాఖ్యానము". ఇది శాంతిపర్వ తృతీయాశ్వాసమందలిది. ఇందుఁ గపోతముల ధర్మచింతనము, భగవద్భక్తి, శరణాగతరక్షణము, అతిథిపూజ, త్యాగశీలము మొదలగు నంశములు మనోహరముగాఁ జిత్రింపఁ బడినవి. భారతీయాదర్శగృహస్థధర్మములివి యేగదా!

ఇతర గాథలకంటె నన్నాకర్షించినదీ "కపోతదంపతుల కథ." ఎన్ని పర్యాయములు చదివినను దనివితీరని దిది. వినువారికిఁ జవులూరఁ జేయునది. అదియునుగాక పుణ్యకథాకథనము వలన వాక్శుద్ధి యగునని పెద్దల వచనము. అట్టి

వాక్శుద్ధి కొఱకై నేనీ పుణ్యకథ మూలము చెడనట్లు పెంచి వ్రాసితిని.

చారిత్రికముగా నొక గాథ కలదు. తూర్పు గోదావరి జిల్లా రాజోలు ప్రాంతమున "కడలి" యను గ్రామము కలదు. అచ్చటి శివాలయము పురాతన మైనది. దాని కెదురుగ నొక జలకుండమున్నది. ఆ సమీపముననొక వటము గలదు. ఆ శివుని "కపోతేశ్వరుఁడ"నియు, జలకుండమును "కపోతకుండ"మనియు వ్యవహరింతురు. శివలింగాగ్రమునఁ గపోతమిథునముగల చిత్రమున్నది. ఇదియే మున్ను కపోత దంపతులు కిరాతు నర్చించి కైవల్యమందిన పుణ్యభూమి యని ప్రతీతి. ఏఁటేఁట శివరాత్రి కిచ్చట నుత్సవముఁ జేయుదురు. ఇది స్థలపురాణ గాథ.

ఈ చిన్న కావ్యమును దీక్షకచేసికొని సాంతముగఁ జదివి నే కోరినంతనే యమూల్యమగు "పీఠిక" వ్రాసి యిచ్చిన కవి తల్లజులు, పండితాగ్రణులు నగు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు, బి. ఏ. గారికి నా హృదయ పూర్వక నందనము లర్పించు చున్నాఁడను.

వాస్తవముగా నే నన్నివిధములఁజిన్నవాఁడను. కళాశాలా విద్యార్థిని. ఇందలి గుణలేశమునే గ్రహించి పెద్దలు నన్నాశీర్వదింతురుగాక! రసికహృదయముల కివే నావినతిశతములు.

కాకినాడ, 1-10-49.
విరోధి: విజయదశమి

ఇట్లు విధేయుఁడు,
జోస్యుల రాజా రామమోహనరావు.

ఆశీస్సు

కవిసమ్రాట్, మహాకవి
బ్రహ్మశ్రీ శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు ఎం. ఏ;
Head of the Telugu Department,
S. R. R. & C. V. R. College, Vijayavada,
Member, Andhra University Senac, etct.

"మీ "కపోతీకపోతము" చూచితిని. ఎన్నిగుణములు మిత్రులు, కవులు, పండితులు అయిన శ్రీబులుసు వేంకటేశ్వర్లు గారు ఉన్నవని వారిపీఠికలో వ్రాసిరో అన్నియునిస్సందేహముగ నున్నవి. మీరు ఇంకను వృద్ధిలోనికి వచ్చి సద్గ్రంథరచన చేయుదురుగాక! మీరు గొప్పకవు లగుటకు సామగ్రి కుదిరినది. వృద్ధిచేసిఅగుటయే మిగిలినది." విశ్వనాథ సత్యనారాయణ.

అభిప్రాయము.

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీ దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు ఎం. ఏ. (ఆనర్సు)
Head of the Oriental Department,
Mrs. A. V. N. College, Vizagapatam,
Chairman Board of Studies in Telugu
(Andhra University)

"చిరంజీవి రామమోహనరావు రచించిన "కపోతీకపోతము" అను చిన్నకావ్యమును సాంతముగాఁ జదివితిని. భాగవతాంతర్గతమైనకథనే కవి వర్ణనాములచేఁ బెంచి రసప్రవాహముగునట్లుగా సంతరించినాఁడు. శైలి సలక్షణమును ధారాశుద్ధి భరితమును, రసవంతమునై చదివినకొలఁది చవులూరించుచున్నది. ఇంకని సరళమృదులమైనభాష, మధురగంభీరములైనభావములు, ఉచితమైనప్రాతపోషణ యీ బాలకవి మున్ముందు ప్రౌఢకవియై వెలయుననుటకుఁ దార్కాణముగా నున్నవి. భగవంతుఁ డీతనికిఁ జిరాయురారోగ్యములును, ఉదాత్తచిత్తతను, బహుళకావ్యరచనాదక్షతను జేకూర్చి రక్షించుఁగాక." దివాకర్ల వేంకటావధాని.

అభినందనములు

శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు ఎం. ఏ;

Retired; Head of the Telugu Department,
Andhra University, Waltair.

"మీరు పంపిన మీ కావ్యము "కపోతీ కపోతము" అందినది. చాలకృతజ్ఞత. సాంతముగాచదివి ఆనందించితిని. మీకు నా అభినందనములు." పి. లక్ష్మీకాంతం.

అభినవతిక్కన శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి గారు.

"ఆర్యా, మీరు పంపిన "కపోతీకపోతము" అందినది. చదివితిని. ధర్మబద్ధమైన మీ కవిత నన్ను లెస్స యలరించె. ప్రాచీన కవులంబలె నిర్దుష్టరచన కిచ్చుపడు మిమ్ము బహుధా కొనియాడుచున్నాను. ఆంధ్రసారస్వతమున మీకునుత్తమస్థానము రానున్నదని నా విశ్వాసము." తుమ్మల సీతారామమూర్తి.

—: పద్యత్రయి :—

శ్రీ యోగానందకవి గారు,

శ్రీమద్యోగానందాంధ్ర రామాయణాది శతాధికగ్రంథకర్తలు, శతావధాని.

పూతమగు నీ "కపోతీ కపోతము" నుతి
పాత్ర మగు రమ్యశైలి నొప్పారెఁ జూడ
ఇంటనుకలార్థి! జోస్యులా! యింత మధుర
ఫణితి రచియింపఁగన్న నీ భాగ్యమెంతొ.

ఆంధ్రయూనివర్సిటి వార లాంధ్రుపాటఁ
బట్టి యిట్టి యాంధ్రకృతుల పద్యహృద్య
భావఫణుతుల నరసి చేపట్టినపుడె
కావ్యకర్తలు పాఠకు ల్గాంత్రు ముదము.

భారతాన్వయమున నైన బాలకవులు
లేకపో రిప్పు డెప్పుడీ లీలఁ జూడ
గోడచేర్పున్న నేకదా! కొమరు మిగులు
స్వర్ణపాత్రము, నీకు శుభంబు గాత!

శ్రీ

కపోతీ కపోతము.

శ్రీకృష్ణామల పాదపద్మయుగళీ సేవారతుఁ దివ్యగం
గాకాంతా ఘనగర్భసంభవుని విఖ్యాతుఁ సుధర్మజ్ఞునిన్
రాకాచంద్రకులాన్వయాభరణుఁ గౌరవ్యోత్తమున్ భీష్మునిన్
లోకారాధ్యుఁడు ధర్మరాజు కని పల్కెన్ భక్తిసంయుక్తుఁడై. 1

"ధర నెందైనను నీ వెఱుంగని మహాధర్మంబులుఁ గల్గునే
పరమజ్ఞాన నిధాన ! నాకుఁ దెలుపన్ బ్రార్థింతు నత్యంతమున్
శరణార్థిన్ బరమాతిథిన్ గొలువఁగా సంధిల్లు పుణ్యంబు నో
కురువంశోత్తమ! నాకుఁ దెల్పఁగదవే! కోట్యంజలుల్ నీ కివే". 2

అనినన్ ధర్మజుఁ గాంచి భీష్ముఁడు కృపాయత్తాంతరంగుండునై
యను "నో ధర్మకుమార! ధర్మములయం దత్యంతముఁ బుద్ధి ని
ల్పినమాన్యుండవు తెల్పెదఁ సకల మాలింపంగదే శ్రద్ధతో
డను నుత్కృష్ట కపోతదంపతుల యూహంబైన యాఖ్యానముఁ". 3

ఆకాశగమనంబు నరికట్టి రవిచంద్ర
గ్రహముల నిలిపిన గ్రావ మనుచు
శిఖరిరాజంబుల శిక్షించు శచిపతిఁ
నెదిరించినట్టి మహీధ్ర మనుచు

కపోతీకపోతము

దక్షిణదేశమందలి హిమాలయ్య మంచు
నర్చింపఁబడిన యహార్య మనుచు
ఆర్యసంస్తవ నీయుఁద్దైవ యగస్త్యుని
కాతిథ్య మొసఁగిన గోత్ర మనుచు

వింధ్యనగరాజ మహిమంబు వివిధలోక
ముల దివిజవరేణ్యులు ముచ్చు ముచ్చటింప
నర్వమెఱిఁగిన మునులెల్ల సన్నుతించి
రారు ! ధర్మజ ! బహుపురాణములయందు.

సాంద్ర తమాల వృక్షచ్ఛన్న నిబిడాంధ
కారబంధుర మైన గహ్వరములు
కమనీయ ఫుల్లసౌగంధికయుత లస
న్మధురాంబుపూర పద్మాకరములు
అశ్మజ గంధాశ్మ నశ్మగర్భ హిరణ్య
ఖర్జూర పారద గైరికములు
అమరవిద్యాధర ప్రమద సంఘాతసం
చారయోగ్యానేక సానుతతులు

గలిగి వింధ్యాద్రి మేరునగంబువోలె
శివుని దైనట్టి కైలాస శిఖరిపోల్కి
పార్వతీమాత పుట్టిల్లుపగిదిఁ దనరు
సర్వసౌభాగ్య సంపదాస్పద మనంగ.

అంబర చుంబితాహార్యాగ్రములనుండి
పుడమిఁ బడుఝరాంబుపూరములును
గండశైలముల విఖండనంబొనరించి
వడి జాఱుహైమప్రవాహములును
సాంద్రవృక్షచ్ఛాయ శ్రమలువాయఁ బఱుండు
సకలాండపిండజ సంతతులును
కడుపార భుజియింపఁ గందమూలఫలాది
బహుభక్ష్యభోజ్య సంభారములును

సహజ శృంగారరూప నిసర్గగరిమ
వాంఛ లొదవించు బహుపుష్పవాటికలును
గలిగి మానవవాస యోగ్యంబు గాఁగ
వఱలు వింధ్యంబు దక్షిణావర్తమందు. 6

ఆవింధ్యాచల సన్నిధి
నావాసము గాఁగ బోయ లందఱు హాయిన్,
జీవితములఁ బోఁబుచ్చుచు
జీవింతురు సతులు సుతులు స్నేహ మెలర్పన్. 7

ఆవింధ్యాచల సానుదేశముల భార్యాపుత్ర సంయుక్తుఁడై
గోవిందాక్షరపంక్తిదూరుఁ డగుచున్ క్షోదిష్ఠసంకల్పుఁడై
లావుం దేకువ గల్గి యద్ధరణి యెల్లన్ దానె కొల్లాడుచున్
జీవించున్ మృగయుం డొకండు కరుణాశ్రీకిన్ విదూరుండునై. 8

మసిబొగ్గు గీచిన మచ్చను స్వచ్ఛనై
ష్మనిరంగు తళుక్కు మెఱుఁగువాఁడు
తడి గల్గి మ్రోఁక ధగధగద్ధగ వెల్గు
నిప్పుకల్ గేరు కన్ జిప్పవాఁడు
మబ్బు లేకయె పిడ్గు లుబ్బెత్తువడురీతి
లం బైనకంఠనాళంబువాఁడు
గ్రామ్యదేవతపోఁటుఁ గరకకాయ దవిల్చి
సుడివడ్డనిడుద పెన్గడుపువాఁడు

శస్త్రవిద్యాగరిష్ఠుఁ డశాంతమూర్తి
దీర్ఘకాయుఁడు ఖగహంత తిండిపోతు
క్రూరకర్ముఁడు నగు వ్యాధకులుఁ డతండు
వన్యసంతతి వేఁటాడు వ్యసనుఁ డగుచు. 9

ఆటవలె నెంచు నతఁడు
గ్రాటవిఁ గుటిలజటిల మృగరాట్ బృందములన్
వేఁటాడుట, మల్లురతోఁ
బోటాడు టభీష్టముగురు బోయని కెపుడున్. 10

కంటను వత్తిఁ బెట్టుకొని కన్నని సుంగుల నెల్లవేళఁ దా
నింట సుఖోన్నతిన్ బెరుచు నెప్పుడు సంతసమందుచుండు ని
ష్కంటకవృత్తిమై నచలసానువులందు విహారలీలలన్
జంటలునోయి కాలమును సౌఖ్యముగాఁ గడపంగిరాతుఁడున్. 11

పరిసరపు వింధ్యభూములఁ
బరగెడు వింధ్యాద్రివనము, భయజనకంబౌ
నడవుల మృగములు పల్లియ
దరియంగా వచ్చి పోవుఁ దగులము మీఱన్. 12

అచ్చటి సాధుజంతువుల నశ్రమలీల వధింప బోయ, పె
న్నిచ్చకొలంది బోయతయు నింపొసఁగన్ బచనంబుఁ జేసి గో
ర్వెచ్చఁగఁ బెట్టుఁ దానుఁ దనపిల్లలు నాఁకలిదీర్చుకొంచు నా
మచ్చున సాఁగు నిత్యముఁ గ్రమంబున బోయని కాఁపురంబటన్.

ద్రాక్షాఫలహారంబులు
ద్రాక్షాసవపానములును దప్పించినచో
వృక్షాహార మెఱుంగకె
కుక్షిని దనియింపుచుంద్రు క్రూరులు వారల్. 14

ఈవిధమున వనమృగముల
నేవిధ మగుజాలి లేక యిడుమలగుడుపన్
జీవించుచు బోయఁడు తాఁ
గావించును జీవయాత్రఁ గడఁగి విభీతిన్. 15

ఒకనాఁ డాతనిఁ గాంచి బోయతయు క్షుద్రోత్సాహముశ్చింతనై
శుకరత్నంబును బోనిపల్కుల నిజేశున్ బ్రీతుఁగావించి సిం
హకిశోరంబులఁ బక్షియూథములఁ దెమ్మా! చంపి నాకంచుఁ గో
రిక లీరెత్తఁగ నాథుఁగోరుటయు; నాకేయొల్ల నిచ్ఛాగతిన్. 16

కపోతీకపోతము

సతిని సుతులఁ గూడి సంతసమందుచుఁ
గొంతప్రొద్దు గడపి కుటిలుఁ డంత
సుదతికోర్కెఁ దీర్ప షుదమున వఱువాతఁ
గదలఁ దలఁచె విధ్యగహానమునకు. 17

బోయకాంత కంత బోయఁడు వేఁటకు
వెడలఁ దలఁచుకొన్న విధముఁ దెలిపి
స్వాఁటిరేయి హాయి సతివతో నిదురింప
మేలుకొలిపె సుదతి మేలుకొలుపు. 18

అమలినచంద్రి చంద్రికల నత్యధికంబుగఁ గ్రోలుచక్రవా
కములు నిజోదరోజ్జ్వలిత గాఢతరాగ్ని శమింపఁగోరి హా
రముక్రియ శీతలోడు నికరంబులఁగూడ భుజించెనోయనన్
విమలినతారకాతతులు వెల్వెలఁ బాఱి కృశించె నత్తఱిన్. 19

పరజనచారచోరులను భర్మగృహంబులఁ జేరనీక భీ
కరకరవాలహస్తులయి కాపులు మాపులు గాచువారివోల్
సరసిజవైరిపాలనఁ బ్రశాంతమనోహర రమ్యకాంతులన్
కర మనురాగమై కళలు కగ్గను వేకువజామునందునన్. 20

కలకలమంచుఁ బక్షికులకాంతలు పాచిపనుల్ వొనర్పఁగా
విలసితపుష్పసౌరభము వీవ వనమ్ములు తేజరిల్లఁగాఁ
బలపలటంచునన్ బ్రకృతి పావనగీతిక లాలపింపఁగా
వెలవెలఁబాఱెఁ దూర్పుదిశ విశ్వధరావలయంబు మేల్కొనన్. 21

దురితదూరుఁడు వసురాజు త్వారుపుకోనఁ
గానఁబడ భీతిఁ దిమిరతస్కరుఁ డడంగె
సలిలపూరంబునఁ గరఁగు చక్కెరపోల్కెఁ
బలుచఁబాఱెను జీకటి వెలుఁగులోన. 22

మేలుకొని బోయఁ డంతటఁ
గాలక్రియవితతిఁ దీర్చి గ్రక్కునఁ జలిదిన్
లీలఁ గుడిచి యాఖేటన
లోలుపుఁడై వెడల నడచె లోకము గదురన్. 23

తీవ్రతరోజ్జ్వల తీక్ష్ణ సాయకనిషం
గము పెడబుజమందుఁ గ్రాలువాఁడు
భీకరఫూత్కారకాకోదరోగ్రకో
దండంబు కరమందుఁ దనరువాఁడు
బ్రహ్మాండభాండంబు బంధింపఁజాలిన
వాగురల్ భుజమున వఱలువాఁడు
కీర కపోత కేకి మృదు తూలికలకి
రీటంబుఁ దలను ధరించువాఁడు

పచ్చపూసలు రుదురాకపాలపూస
లమలకాంతుల నీనుహారములవాఁడు
కరము వెలయును లోకభీకరుఁడు గాఁగ
బోయ వింధ్యాటవికి వేఁటపోవునపుడు. 24

కపోతీకపోతము

బుడుతకుఱ్ఱల ముద్దాడి బుజ్జగించి
కంబుకంఠిని కౌఁగిట గారవించి
చిత్త మనిశంబు వేఁట నాఁయత్తపఱచి
బోయ వింధ్యాటవికి వేఁటపోయె నపుడు. 25

తెలతెలవాఱఁ దూర్పుదెస తేటజలంబులఁ దేలియాడి యుం
జలి ఘుటియించి నీరములఁ సారమృదుస్వరసామగీతు లిం
పలరఁగ లోకబాంధవుని యర్చనలన్ దనియించు పద్మినీ
లలన లనంగ నొప్పెడు జలాశయమై జసుహూపసంపదల్. 26

పలుబలువింతయత్తరులఁ బ్రామి మనోజ్ఞవిరాజమానహా
పలువలు దాల్చి భృంగపతివారములన్ గవయంగ నిర్ణయ
స్థలి ముద మూరఁ గాయునభిసారికపోలికఁ బూపడంతులున్
గలిగినయానవోజ్జ్వలితకప్రమకషాయసుమప్రవాటికల్. 27

రంగత్తుంగతరంగసంగతమహోగ్రిర్ఘాటసంకీర్ణమా
గంగానిమ్నగ శర్వు వీడి భువిఁ బొంగంబాఱుచందంబుగా
రంగత్తుంగమహేంద్రమాళిశిఖరాగ్రస్థానదేశంబులన్
రంగారన్ జనియించి ధాత్రిఁ బడి పారావారమా నిర్ఝరుల్. 28

వలిమలవారముల్ విమలవారితరంగతరంగిణీతతుల్
లలితమనోజ్ఞసంభరితలాజలతాసమభూప్రదేశముల్
విలసితరక్తరాగరుచి వెల్గెడు జేగురుఁగొండగుట్టలున్
ఫలములఁ గాయలన్ గనులపండువు చేసెడు వృక్షవాటికల్. 29

కడచి కడచి ప్రకృతికాంతవినోదము
లరసి యరసి మనసు హర్షమంద
సంతసంబుతోడ సాంద్రాటవీస్థలి
దరికి బోయఁ దప్పు డరుగునంత. 30

ఎఱఁగ లెదురయ్యె మేఘము లుఱిమెఁ జదలఁ
దిరిగె ఫేరువు లెదురుగ సఱపు లిడుచు
వీచె జివ్వన పెనుగాలి విఱుగ నగము
లెఱుకఁ డెఱుఁగఁడు తలఁపఁడు నెద నశుభము. 31

కాన నిర్దహించుకార్చిచ్చునుం గాంచి
బాణతూణసమితి బరువు డించి
చెంత నున్నకొండఁ జిటికెలోఁ దగ నెక్కి-
కలయఁ జూడ బోయ కాననమును. 32

కరము భయాస్పదం బగుసృగాలమ్ము గేండ్రివరాహజాల భీ
కరఫణిరాజసంతతుల గాఢకఠోరమహోగ్రరీతి బాం
గరములవోలె నుగ్రపుశిలావళులన్ శిరసావహించు భూ
ధరములఁ గాంచి బోయ యమితంబగుహర్షపయోధిఁ దేలుచున్.

విల్లమ్ములుఁ దగఁ దాలిచి
యుల్లము నాఖేటరతుల నుత్సవ మొప్పన్
జిల్లనుగాలికిఁ బుల్కలు
పెల్లుగ మే నలర బోయ విపినముఁ జేరెన్. 34

సాంద్రవృక్షస్కంధ సంఘుంబులం దాటి
చొచ్చుక పోలేదు సూర్యశక్తి
కంటకావృతలతాక్రాంతనిర్గమవీథిఁ
బచరింపఁగా లేదు పవనుశక్తి
ప్రబలభీకరదుష్టవన్యసత్త్వంబుల
నవయింపలేదు పినాకిశక్తి
మృదుపుష్పభరితసమ్మధురఫలతరుల
కనలి మాడ్చఁగ లేద యనలుశక్తి

వన్యశక్తి బలీయమై యన్యప్రకృతి
శక్తి నోడించి పాలనాసక్తిఁ బూని
రాజరాజేంద్రుపోలికఁ దేజరిల్లు
సాంద్రవింధ్యాటవీస్థలి సంతసమున. 35

చొచ్చి జీవాంతకుఁడు మన్నుఁ జూచి మిన్నుఁ
జూచి వనరాజవృక్షముల్ జూచి కఱకు
టమ్ము దీసి శరీరరక్తమ్ముఁ దీసి
అమ్మరో! కావుమంచును సంజలించి. 36

సాల తమాల రసాల చందన బిల్వ
వట లవంగ వకుళ కుటజతరుల
నాగమల్లిక జాజి నాగమల్లి మరువ
పున్నాగ మత్తల్లి పుష్పలతల

శార్దూల మృగరాజ సారంగ మర్కట
శరభేభ మార్జాలజంతుతతుల
శుక కేకి సారంగ పిక కపోతాదికా
రండవోలూక బకాండజముల

అమలజలముల మిట్టపల్లములఁ గ్రిములఁ
గీటకాదులఁ జిత్తడిబాట లలర
భీతి గల్గించువింధ్యోగ్రవిపినవీధి
కఱకుబోయందు మఱిమఱి తిరుగఁ జొచ్చె. 37

ఒకదిక్కుఁ గాంచినఁ బకపకనవ్వులం
బరియాచకములాడుమర్కటములు
నొకవంకఁ జూచిన నుయ్యాల లూఁగుచుఁ
గిచకిచధ్వని సల్పుకీశతతులు
నొకచట్టు పరికింప నుర్వీజములనుండి
ఫలహారములఁ గొనువానరములు
నొకచోట గమనింప నొయ్యారమునఁ జూచి
పండ్లిగిలించుప్లవంగకోటి

ఏఱి మేని పేల నోరను వైచుచుఁ
గ్రిందిమీఁది కుఱికి కీచుమనుచుఁ
బాలఁ గుడువ నిచ్చి లాలించుబిడ్డల
ముట్టియాడుకోఁతిమూఁకఁ జూచి. 38

దిక్కు మొక్కు లేక బిక్కమొగమ్మునై చి
క్కెక్కలేనిపాట్ల బక్కచిక్కి
క్రుంగి క్రుంగిపోయి కృశియించి రాలెనో
యనఁగఁ బుడమినిండ నలఁతు లలర 39

అబల గాన నామె కాధార మేదైన
నలయుఁగాదె యన్న పలుకు దెలుప
నలఁతులతలు కుటజ మాధారములు గాఁగ
రంగురంగుపూలఁ బొంగుచుండ. 40

సుతులు లేనియట్టిసుదతిసంసారంబు
సాగరంబు దుఃఖసాగరంబ
యనుచు ధర్మపన్న మాలాపనలు చేయు
పండ్లలతలఁ జూడ పండువగును. 41

గుంపుగుంపుగాఁగ గుత్తెఁబుంగను రాక
కలకలారవంబు గగనమంట
పెండ్లిగృహమొ లేక పెనుకయ్యమోగాని
శంకపుట్టు మదిని శకులఁ జూచి. 42

వింతవింతసృష్టి వీక్షించి వీక్షించి
పొంగిపొరలుముదముపొంగు నణఁచి
విల్లుఁ జేతఁ బట్టి విపినమధ్యంబునఁ
గడచు బోయ సింహగర్జ వినిన. 43

కలకలఁ గూయుసంపజము కోటరమందు సడంగె, జంతుసం
డలము విభీతి భారపుటెడందల వాసము చొచ్చె, భూజముల్
అలుపుల రాల్ప నూనెఁబవనంబు చలింపమునయ్యె బోయఁడున్
జలితభయోగ్రుఁ డయ్యె మెకసామిభయంకరగర్జనార్భటిన్. 44

చెదరుహృదయంబు రాయిగాఁ జేసి వేగ
వన్యవటరాజ మెక్కి నివర్ణు డగుచుఁ
గొండకొమ్మున విహరించుకొదమసింగ
మొంటుఁ గాంచి వనంబు బోయండు గాంచి. 45

విటపిశాఖ డిగ్గి విల్లమ్ములను బట్టి
జటిలజంతుతతులజాడ లేసి
తావులందు వలలఁ దగఁ బన్ని తండుల
ములను జల్లి కొండవలను జనుచు. 46

మిసమిసలాడు పచ్చికల మేసి గుభాలునఁ జౌకళింపుచున్
రసములఁ ద్రావుచున్ భయదరాగమనోహరదృష్టిఁ జూచుచున్
పసిదన మింపు నింపుమృగవారము ముద్దులమూట గట్టుచున్
గుసగుసలాడు క్షేత్రముఁ గ్రూరకిరాతుఁడు గాంచి నిర్దయున్. 47

గుట్టు దెలియకుండఁ జెట్టుమాటుల నక్కి
వింతయురులఁ బన్ని పుంతలందు
అదరు బెదరు లేడికదుపులఁ గొన్నింటిఁ
గ్రూరమార్గణములఁ గూలనేయ. 48

చెంగునఁ జౌకళించి శరశీఘ్రగతిన్ విపినోర్విఁ బాఱుసా
రంగసమూహ మంటుచుఁ గిరాతుఁ డుదగ్రశరమ్ము లేయుచున్
జెంగట నొక్కచోఁ గనియె శీతజలంబుల నారఁగ్రోలి యు
ప్పొంగుచు గాండ్రుగాండ్రుమనుభూరిభయంకరజంతురాజమున్.

కాంచి బెబ్బులి వేఁటాడఁ గాంక్షచేసి
యల్లనల్లన పుడమిపై నడుగు లిడుచుఁ
గల్పవృక్షంబుఁ బోలు వృక్షంబు నెక్కి
అలయికలువాయ మలయానిలాళిఁ బీల్చి. 50

బలము పెద్ద గలిగి బాహాపటుస్ఫూర్తి
మెఱయ కఱకుటమ్ము గుఱిగఁ బెట్టి
సప్తసాయకముల సంధించి వరుసన
వ్యాఘ్రిదర్ప మణఁచె వ్యాధుఁ డంత. 51

బలమునఁ బాశముల్ వఱపి వన్యమృగంబుల బందిచేయుచున్
జెలఁగెడుసూకరమ్ముల విచిత్రముగా ధరఁ గూలనేయుచున్
గులకులఁ గూసి చెట్లముసుఁగున్ దెవలందునఁ జొచ్చుపక్షులన్
వలలను వైచి పట్టెను నవక్రగతిన్ గతశాంతుఁ డయ్యెడన్. 52

పలురకముల వనమృగములఁ
బలుపలుకులు వలుకుశకులఁ బట్టియు ముదమున్
గలుగదు బోయనిమనమునఁ
బలుగొమ్ములమెకపు రిపుని బట్టఁగలేమిన్. 53

విగతజీవు లైన వివిధసత్త్వంబులఁ
బొదలమాటు కీడ్చి పదిలపఱచి
అచట నచటఁ బడిన యమ్ములఁ జేఁబట్టి
అద్రికడకు నేఁగి క్షుద్రుఁ డంత. 54

కొండచుట్టుఁ దిరిగి గుహలెల్ల గాలించి
వేణువనముఁ జొచ్చి వెచ్చనూర్చి
హరిని గాన కెచట నారాట మందుచుఁ
దరణిమండుటెండఁ దరలిపోయె. 55

అంకురించి చిగురుటాకుల మొగ్గల
పూల నతిశయిల్లి రాలి పోయె
బోయచిత్తభూమి బోయత నాఁటిన
కోర్కెతీవ హరిని గొనఁగలేమి. 56

ముద్దుఁబడఁతి రేయి ముమ్మాఱు మగుకూర్మిఁ
దెలియఁ జెప్పుకోర్కెఁ దీర్పలేక
చింత మోము వాల్చి చింతించుచును బోయ
వలలు బన్ని యున్నవలను కరిగి. 57

"తరమే బ్రహ్మకునైన వింధ్యవిపినాంతర్భూమి వేఁటాడఁగన్
దొరకొంటాయచలాగ్రగహ్వరములన్ దూఁగాడుసింహంబులన్
బరిమార్పన్ దరమే" యటంచు మది సంభావించి నిర్వేద్యుఁడై
పరితాపంబును బొంది వేఁట విడిచెన్ వ్యాధుండు నాపూఁటకున్.

కపోతీకపోతము

వలల యురులఁ జిక్కి కలవరపడుచున్న
యండపిండజములయార్తిఁ గాంచి
కఱకుటమ్ము లేసి ఖండించి మృగముల
వలలఁ గట్టె బోయపతగతతుల. 59

ఈవిధమున వనసంతతి
నేవిధమగుభీతి లేక యిడుములఁ బెట్టన్
భావించి బోయచేష్టల
నావేశము నొందె ననఁగ నర్కుఁడు వెలిఁగెన్. 60

అలసట నొంది వేఁటల జలావళిఁ ద్రావ వెదుకోర్కెఁ బోవుచున్
జలితలతాంతసంతతులచక్రబలాకమయూరరాజహం
సల జలకుక్కుటంబుల విసారకుళీరమహోగ్రనక్రమం
డలముల నిర్మలోదకతటాకము నొక్కటి బోయ గాంచినన్. 61

నిధిని బొడగన్న పేదని
విధమున దేశాంతరమున వీక్షించినసం
పద గలహితువలె బోయఁడు
ముదమున నుప్పొంగె సరసిముంగలఁజూడన్. 62

పద్మపత్రపుటికఁ బానీయములఁ బట్టి
కడుపునిండఁ ద్రావి కఱకుబోయ
పశ్చిమాద్రి కరుగుభాస్కరు వీక్షించి
యింటికడకు వేగ నేఁగఁ దలఁచి. 63

చచ్చినమృగముల వలలన్
జొచ్చిననీడోద్భవములఁ జూచుచుఁ బ్రీతిఁ
జెచ్చెఱ గృహమున కేఁగఁగ
వచ్చినచోఁ బ్రరయ బోయవాఁ డున్నంతన్. 64

ధణధణ భీషణార్భటుల ధాత్రి పగుల్పడఁ జంచలద్యుతుల్
కనులకుఁ గంటకంబు లయి గ్రాలఁ గరాళకరీంద్రకంఠ బ
ర్హిణకలకంఠకంఠఖజకీటతమాలవిగాఢకాంతి నా గ్రసి
ఘనఘనసంఘ మభ్రమునఁ గప్పఁ గిరాతుఁడు జూచుచుండఁగన్

కీరకపోతఘూకబక కేకివనప్రియపక్షిసంతతుల్
సారమనోహరధ్వనులసంఘములై దెసఁగాచె మిన్నుముట్టఁ
గ్రూరమృగాళి నల్దెసల ఘోరముగాఁ బఱువెత్తె నార్చుచున్
బోరున శీతలానిలము భూరిభయంబుగ వీచె నత్తఱిన్. 66

ఫళఫళ విరిగెను దరువులు
తళతళ విద్యుల్లతాళి తనరెను మింటన్
ఫెళఫెళ నుఱిమెను జలదము
కలవరముం బొందె వ్యాధకాంత మనమునన్. 67

కరికరతుల్యభీకరముగా జలధారలు గ్రుమ్మరింప సం
బరధరమధ్యదేశము నపారమహార్ణవవారిపూరమై
వఱలఁగఁ బిడ్గు లెల్లెడల వజ్రసమానము లౌచు రాల భీ
కరమలయానిలంబుల యకాలమహోత్తరవర్ష మేర్పడెన్. 68

కపోతీకపోతము

దిక్కుమొక్కు లేక దీనాననుం డగుచు
శీతలానిలంబు భీతి గొలుప
మున్నుమిన్ను లరయఁ గన్నులు గానక
వర్షధారఁ దడిసి వనమునందు. 69

ఉన్నత స్థలంబు నొండొక్కచోఁ గాంచి
ఛత్ర మనఁగఁ దగుకుజంబుఁ గాంచి
మేల్లు మే లటంచు మేటివలలు దాల్చి
తరువుఁ జేరె బోయ దలను దాయ. 70

ఆవిపినాంతరంబున మహాజలరాసుల మిట్టపల్లముల్
త్రోవలు ముండ్లతుప్పలు సరోవరముల్గనరాక నిండె వ
ర్షావసరంబు పెల్లయి యరణ్యవిఘాత మొనర్ప భీకరా
ర్ణవము లెల్లెడన్ నెగసె రమ్యవనంబు మహేశభూమిగాన్.71

అటు లొకకొంతకాలము భయంకరవర్షము కుంభవృష్టి గ
ల్గుటయు నిశీధమ్ముం దవధిఁ గ్రూరకిరాతుఁడు గాంచెఁ దారలన్
దటతట మానసం బడర దప్పిక యాఁకలి హెచ్చ సంగముం
బటుతరశక్తి బాసె చలిబాధఁ గిరాతుఁడు కొయ్యవారినన్. 72

అటవికి వెడలిన బోయం
డటవీమృగములను దెచ్చునంచును ముదమున్
గుటిలత నుండన్ బోయత
కటకటపడె భర్తరాక కానంబడమిన్. 73

నింగి ముట్టి రేగునీరదంబులఁ గాంచి
భీతిగొలుపు కుంభవృష్టిఁ జూచి
భర్త రాకయుంటఁ బరికించి దిశలెల్ల
బోయకాంత శోకపూర్ణ యయ్యె. 74

"నాథుం డేటికి రాఁ డదేలొకొ! యరణ్యాంతంబు వేఁటాడ నే
బాధం బొందెనొ క్రూరసత్త్వములచే భాస్వంతుఁ డేఁగన్ నభో
వీథిన్ మేఘము లావరింప నటవీవీథిన్ శ్రమంబొందెనో!
నాథుం డేటికి రాఁడు దైవతమ! మన్నాథుండు సేమంబెగా! 75

భూరిభయోగ్రభోగముల ఫూత్కృతిఁ జేయుభుజంగకోటి వి
స్తారభయంకరార్భటులు సల్పుకరీంద్ర మృగేంద్రకోటి సం
చారముచేయు వింధ్యవనసత్త్వములన్ గొనితె మ్మటంచు నేఁ
గోరఁగనేల! హా! పడఁతికోర్కెలు నాథునిప్రాణహానులే! 76

గాటపుటమ్ములన్ వలలఁ గైకొని పోవుట నేఁటిమాటయా!
యాటవికోగ్రసత్త్వముల నార్చుట దెచ్చుట నేఁడు వింతయా!
వేఁటకు నేఁగుటల్ మగిడి వేళకు వచ్చుట నేఁడు క్రొత్తయా!
దాఁటఁగరాదొకో విధివిధానము! నంపితి నాథు వేఁటకున్. 77

శ్రవణవిదారణం బయి దిశావనితల్ వెఱఁగొందుగర్జనా
రవమున నామిషత్వము పరాభవ మొందుతటిల్లతాళితో
దివమును గప్పి మేఘములు తీవ్రముగాఁ గురియంగ బాధచే
నవయవశక్తిఁ బాసి గహనంబునఁ గూలెనొ? నాథుఁ డక్కటా!78

ఏమి సేయుదాన! నెవరి వేఁడెదుదాన!
బుడుతబిడ్డదాన! బోయదాన!
కాళరాత్రి యయ్యెఁ గాఁడతండు రాఁడయ్యె
ననుచు పలువిధాల నడలుచుండె. 79

వింధ్యవిపినమందు విటపివృక్షచ్ఛాయ
నొడలు మఱచి భూమి కొఱఁగె బోయ
క్రూరమృగము లెవ్వి గుర్తెఱింగెనో లేదో
మగిడి రాఁడు దైవమాయ యేమొ? 80

ఆవటవృక్షరాజమున నంతమహీస్థలి నాక్రమించి విం
ధ్యావని తజ్జయంబు విశదం బొనరింప జటాలిచిహ్నముల్
వేవుర నాట కోటరులు వెల్గ విహంగమకోటి హాయిగా
జీవితకాలముం దగ నిజేచ్ఛగఁ గాఁపుర ముండు భార్యలన్. 81

ఆతరుకోటరంబున సుతాసుతబంధుకళత్రమిత్రులన్
ఆతతభక్తిఁ బ్రేమ వినయాన్వితులై కొలువంగ వేవేల్
నీతులఁ దెల్పుచున్ హరి విసిర్మలభక్తిని సంస్తుతించుచున్
శాతసుఖంబులన్ గడుఁబ్రశాంతిగ నుండుఁ గపోతనాథుఁడున్. 82

చిత్రవర్ణకాంతి చెలువొందుటంజేసి
చిత్రకంఠుఁ డనఁబ్రసిద్ధుఁ డయ్యె
పరమధర్మమూర్తి పాలకుండును గాన
పక్షిరాజటంచుఁ బరగె నతఁడు. 83

శ్రీదవిసుద్ధచక్రిపదసేవితచిత్తుఁడు ధర్మకార్యసం
పాదమహేప్సితార్థుఁడు కృపానిధి భాగవతోత్తముండునై
సాదరపూర్వకార్చనల సాధ్వి సపర్యలు చేయ నిత్యస
మ్మోదముతోడఁగాలముఁబుచ్చువిహంగమరాజచంద్రముఁడున్.

ఏల జనించిరోకొక్కొ విధి నేమని యందుమొ ప్రాణహానినె
కొక్కొలము భీతిఁ జెందుబలుకాకల హీనపతంగజాతిలోఁ
జాల వివేకవంతు లయి సద్గుణశోభితదివ్యదేహులై
సాలవనాంతరంబునను జందనవృక్షమునూఁడిక్కఁ బుట్టిరే. 85

చందనకల్పకద్రుమవరసాలములన్ ఘనపుష్పజాతిలో
నందము గాఁగ నందనమునందున నెంచ ముకుందనంద మా
నందము నొంద నర్హుల ననాదర మేల యొనర్చె బ్రహ్మ నే
మందుము పుణ్యదంపతు లహో! తలఁపోయఁగ నీకపోతముల్.

అనుచుఁ గొని యాడుచుండువిహంగకోటి
ప్రేమభక్తిసంయుక్తి ముప్పిరిగొనంగ
దారపుత్రాదులను గూడి ధర్మనియతి
చిత్రకంతుండు నివసించుఁ జింతలేక. 87

ఆవిహగోత్తమంబు నుదయంబున మేల్కని నాఁడు భక్తి బ
ద్ధావినయాత్మకుం డయి విధాతను గొల్చి పతంగకోటి సం
భావనచేసి ప్రీతి మెయి భాగ్యయశోనిధి వెంటరాఁగ విం
ధ్యావనిఁ జొచ్చె మేఁతకొఱకై హితబంధు లమాత్యమిత్రులన్.

బారులుదీరి యభ్రమునఁ బాఱుచుఁ గుంభి శైలనదీ నదంబులన్
సారహిమాంబుపూరజలజాత్రప్రసూనజలాకరంబులన్
గ్రూరమృగేంద్రఖడ్గకపికోకకురంగవనాంతరంబులం
దారసి సంతసంబున విహంగమవారము వ్రాలె నొక్కచో. 89

అంతఁ గిరాతకుండు నచలాంచలభూమి మృగేంద్రుఁగాన క
త్యంతవిషాద మందుచు వనమ్మునఁ గ్రుమ్మరుచుండఁ గాంచి శా
కుంతము లెల్ల పైకెగసెఁ గూయుచు చిందరవందరై వడిన్
స్వాంతము భీతిఁజెందఁగనివాసముఁజొచ్చినవందుఁగొన్నియున్.

ఆనిశీథమునకు నతివయుఁ బ్రియులును
గోటరములఁ జేరకుండు టెఱిఁగి
విటపిశాఖయందు వీక్షించుచును రాక
విహగపుంగవుండు వెతలఁ గుంది. 91

బంధు లమాత్యమిత్రహితవర్గము దైన్యముఁ జెందఁ బక్షిరా
జేంద్రుఁడు శోక మొంది హృదయేశ్వరి నాత్మఁదలంచియిట్లనున్
ఎందుల కేఁగెనో! యెచట నేలవిలంబనమొ ట్లొనర్చెనో!
బంధుగణంబుఁ గూడి ఘనబాధల నొందెనో! కీడుఁ బొందెనో!

ఇల్లును వీడి యెచ్చటికి నేఁగిన దింతయుఁ గాదు; ఒంటరిన్
దొల్లి విలంబనం బెచటఁ దూఁగున దింతయుఁగాదు కాన సం
ధిల్లు ప్రమాదము ల్గడచుధీరయుఁ గాదు మదాజ్ఞ వీడి వ
ర్తిల్లెడుబోటిగాదు సుచరిత్ర కులాంగన యొందుఁ జిక్కెనో! 93

అమితభయంకరాటవి నివాసము గాఁగను సారధాన్యహా
రముల జలాకరాంబువులఁ ద్రావుచు వేలుపులన్ నుతించుచున్
అమరులవోలె నన్యులఁ దలంచుచు నాపద లొందకుండఁగాఁ
బ్రమదరసాబ్ధిఁ దేల మనపాలిటిదైవము కీడు మూనెనే! 94

పరమపతివ్రతామణియు, భాగ్యయశోనిధి, పుణ్యసాధ్వి, శ్రీ
కరలలితాంగి, సచ్చరిత, కామితదాత్రి, శుభప్రదాత్రి, సుం
దరవదనారవింద, సహచారిణిఁ బాసి భయంకరోగ్రసం
సరణపయోధి దాటఁగ వశంబ కుమారులతోడ నాకికన్.95

ఱెక్కలు రానిపిల్లలు నిరీక్షణ సేయుచు మాతఁ గానమిం
బొక్కుచు మేతకై యెగసిపోవఁగ నేరక గూటి నుండనే
నక్కట యేమిసేయుదు మహాపద నొందితి దేవదేవుఁడే
దిక్కిఁక నాకు వేఱగలదే సతిఁ బాసినయీక్షణమ్మునన్. 96

పాయనిభక్తి నీశ్వరునిపాదసరోరుహముల్ భజించు నా
ప్యాయముతోడ నర్థుల కుపాయన మిచ్చు మదీయపత్ని నా
బోయనిపాలుఁ జేసెనో! పోకిరివేలుపుఁ బెద్ద నింతగాఁ
జేయఁగ నేమి తప్పిదము చేసె వివేకముఁ బాసె నక్కటా! 97

అసువులఁ బాసెనో! మఱి మహారభసంబున రాకయుండునే
నిసుఁగులు నింట నుండ రజనీతిమిరంబు నభోంతరంబునన్
ముసుఁగులు గప్పెఁ గోటరము భూరిభయంకర మయ్యె భార్యతో
కసువులుమేసఁ దాల్తునె భయంకర మాత్మసతీవియోగమున్.98

అనుచు దుఃఖాశ్రుపూరలోచనము మెఱయఁ
గరుణ గద్గదకంపితకంఠ యగుచు
నాత్మమాహాత్మ్య నపేక్షించునాత్మవిభుని
పలుకు లాలించి లాలించి పలికె నిట్లు: 99

ఉత్సాహము:

"విహగరాజ! నీదుకీర్తి విమలమై వెలుంగదే!
ఇహపరంబులందు నీకు నీడుజోడు గల్గునే!
అహహ! నంద మొందె డెంద మమృతభాషణములచే
విహగరాజచంద్ర! నీకు వేనవేల్ నమస్కృతుల్. 100

ఖగరాజోత్తమ! నీదుపల్కులు వినంగా వేడ్క నా కయ్యెఁ గా-
దగునే జ్ఞానులు ధీరశూరకరుణాదాక్షిణ్యసుస్వాంతులున్
వగపొందన్ బ్రియకామినీసుతులకై ప్రాణంబుల న్వీడఁగా
నగ రే యివ్వి ఋణానుబంధములు గానన్ దప్పరా దెవ్వరున్.
పరమవివేకశాలివి కృపారసయోగివి, శంకరార్చనా
పరుఁడవు సాధుసజ్జనసమాజసమాగతకీర్తి గామి వీ
వరయఁగ లోకపూజ్యుఁడవు వాజికులాభరణుండ! దుఃఖముల్
బొరయు నెనిన్ను సౌఖ్యములు బొందుటదప్పమహేశుసత్కృపన్.
కామినినై పతంగకులకామికిఁ గామినినై సుతాదులన్
గామితసిద్ధి నంది బహుకార్యకలాపసుకర్మలందు నన్
గామినినై సుసౌఖ్యములఁ గ్రాలి మహోన్నతరాజ్యభోగముల్
కామితసంపదల్ పడసి కాలముపుచ్చితి నాథ! ధన్యనై. 103

సేమముగాఁ గిరాతువలఁ జిక్కితి బంధు లమాత్యమిత్రులున్
సేమముగాఁగ నీవిటపిఁ జేర్చి కిరాతుఁడు కొయ్యవాతఁ శీ
తామలయానిలంబుల క్షుధాతురతన్ బడియుండె నయ్యయో
యేమని కుందిరొక్కొ గృహిణీమణి బిడ్డలు గేహమందునన్. 104

అనుచుఁ బలికినఁ బ్రియురాలియమృతభాష
ణముల నాలించి ఖగ మాక్షణమ్ములోన
ప్రేయసీముఖాలోకనప్రీతుఁ డగుచు
బంధువులు వెంట రా వ్రాలెఁ బడఁతిచెంత. 105

కన్నుదోయినిఁ బుట్టుకన్నీటిమిన్నేరు
వఱదలై పాఱంగ వసుధలోన
హృదయాబ్జమునఁ బుట్టుసదయమరందము
నాప్తులపైఁ జిల్కి యార్తిఁ బాప
రసనాబ్ధిఁ బొడముసారసవచనామృత
సారసూక్తులు మేనిశ్రమలు వాప
మానస సురసీమ మనుధీరమేరువు
ధైర్యగంభీరహృదయులఁ జేయ

భర్తఁ గాంచినంత భార్యయు భార్యను
గాంచ భర్తయు బహుకాంక్ష లలరఁ
బరమరాగపారవశ్యులు గాఁగను
గొంతతడవ యుంచి కూర్మితోడ. 106

ఖగరాజేంద్రుఁడు ప్రేయసీమణి వినఁగాఁ బ్రేమతో నిట్లనున్
"ఖగరాజేశ్వరి! దైవకృత్యము లెఱుంగన్ శక్యమే యేరికిన్?
పగతుం డైనకిరాతు జాలములలో బందీకృతస్వాంతులై
విగతప్రాణులు గాక వాసమునకున్ విచ్చేయుటల్ చోద్యమే.

కరుణాసాగరుఁ డాదయామయుఁడు దుష్కర్మంబులన్ సైచి దు
స్తరకష్టంబులఁ దీర్చినాఁడు శిశుసంతాపంబు నోదార్చినాఁ
డరయన్ నిన్నిట నా కొసంగి యపవర్గానందసౌఖ్యంబులన్
బరమార్థంబు లొసంగినాఁ డతివరో! ప్రార్థింతు నే నీశ్వరున్.

అతివరో! నీసితస్మితముఖాంబుజరోచులు చంద్రచంద్రికా
గతి మతి భ్రాంతిఁ బొంది తమకంబునఁ గ్రోలితిఁ జక్రవాకినై
మతి సెడె నీదుబంధముల మాపెద నిత్తఱి నాగ్రహింపకే
పతులకుఁ బత్నులే పరమభాగ్యము లంచు వచించు నాథునిన్.

కనుఁగొన సమ్మదాశ్రువులు గ్రమ్మ ముఖాబ్జము విస్ఫురింపఁగాఁ
గనుఁగొని కండచక్కెరలఖండములో యనఁ గుల్కుపల్కులన్
"వినుతచరిత్ర! నీవిమలవిస్ఫుటమానస మే నెఱుంగనే
కినుక యదేల నామదిని ఖేచరనాయక! ధర్మరక్షకా!

బంధు లమాత్యమిత్రపరివారము శోకవిభీతచిత్తులై
బంధములందు నొచ్చి బహుబాధల నొందుచు నున్నవా రిదే
బంధవిమోచనంబు నెఱపంగ దిగంతయశమ్ముఁ బొందునా
బంధము లల్లై యుంచి ఖగపాలసమాఖ్యయు సార్థకంబుగా. 111

అనునచ్చెలిహితవాక్యము
విని మెచ్చుచుఁ గొఱికె వలలపక్షాగ్రణి గ్ర
క్కున వాఁడియైనముక్కున
క్షణమాత్రన తంతువులు శకలములు గాఁగన్. 112

బంధముక్తి నొంది బంధు లమాత్యులు
శ్రమలు వాసి మఱచి సకలరుజలు
సంతసంబుతోడ సంకీర్తన లొనంగ
దంపతులకు రాజదంపతులకు. 113

తరణిమయూఖజాలములు తాఁకఁగనే హిమ మెల్లఁ గ్రక్కునన్
గరఁగెడునట్టిరీతిని వికస్వరతావకవక్త్రపద్మమున్
దరిసెనమందినంతటనె నాశముఁగాంచెను దోషజాల మీ
రరయఁగ దివ్యదంపతులు నొదలఁదాల్తును మిమ్ము నెత్తిటిన్.

పక్షిరాజేంద్ర! మాజాలబంధనములఁ
ద్రెంచి దివ్యయశమ్ము నార్జించినావు
పరమదేవత! కల్యాణి! బంధనములఁ
బాపి సంతోషమగ్నసంపద నొసఁగవె?" 115

అనుచు వినయమృదూక్తుల నంజలించి
బంధులు నమాత్యహితు లాడుపలుకుల విని
సంతతానందధైర్యసుస్వాంత యగుచు
నెల్లవారలు వినఁ గాంత యిట్లు పలికె. 116

"పరమోదారచరిత్రులార ! మదిఁ దాపంబొందఁగా నేల ! నా
కొఱకై శోకము పొందకుండుఁడు ననున్ క్షుద్రుండు చేపట్టినా
పరమం బౌగృహిణీమణీత్వమ్ము భువిం బాడయ్యె నా దేహమున్
బరమోదాత్తపరోపకారమునకై బ్రహ్మార్పణం బయ్యెడున్.

పతగకులాగ్రగణ్యా! ఖగపాల! మనోహర! ధర్మరక్షకా!
సతతము నీ వెఱుంగుదువు శాస్త్రవిధానసుధర్మముల్ మదిన్
అతిథిసమార్చనారతి మహత్తరపుణ్యఫలం బొసంగు శ్రీ
పతి మది సంతసిల్లు నని పల్కఁగ విందు భవన్మృదూక్తులన్.

శతసంవత్సరదీర్ఘకాలము సతీసాంగత్యసౌఖ్యంబులన్
సుతసందోహమమాత్యభృత్యహితశుశ్రూషల్ దగం బొందుటన్
గతియుంచుం గద నిష్ప్రయోజనముగాఁ గంసారిఁగీర్తించుచున్
సతతంబున్ నయమార్గగామియగుచో జన్మంబు మేలయ్యెడున్.

కాన మదీయబంధనముకై వగఁదక్కుము నిత్యనిర్మలం
బైన యశోమరీచి సహితాక్కర సమోదయవేళ దగ్గఱన్
గానకుఁ జొచ్చె నీపగిదిఁ గైటభమర్దనుఁడో! మహేశుఁడో!
నీనయమార్గచింతన వినిర్మలభక్తిఁ బరీక్షఁ జేయఁగా. 120

తడయఁగ నేల! బోయను గదాధరుఁ గా మది నెంచి భక్తి న
మ్రుఁడ వయి ప్రీతిగా నతిథిపూజ యథావిధి నాచరింపు మి
ప్పుడు సురమర్త్యులెల్లరుఁ బ్రమోదపయోధినుయాలలూఁగఁగా
నడలనికీర్తిఁ బొందెదవు సర్వసుపర్వులలోన మిన్నవై." 121

అన విని యెల్లవారలు మహాత్త్రరదిగ్భ్రమమొంది యుండ నా
ననమున లేఁతన వ్వొలయు 'నాతిరో! నాదగుపూర్వపుణ్యమే
ఘన మగుటన్ నినున్ గృహిణి గాఁగ నొసంగె విధాత నాకు ని
వ్వనమున నాతిథేయముల వాగురికున్ దగఁదన్ను నెట్టులో?"

అని చింతించుచున్న నాథుని సమందానందచిత్తంబునన్
గని యాత్మేశ్వరి యిట్లనుఁ శ్రవణసౌఖ్యం బిచ్చునత్సూక్తులన్
"వినవో నాథ! కిరాతుఁ డెంతయుక్షుధావిఖ్యాతనిద్రావిహీనుఁడై
ఘనశీతానిలబాధఁ జిక్కి నతిథిం గాపాడఁ గర్తవ్యమౌ. 123.

ఖగపతీంద్ర! శుష్కకాష్ఠంబులను దెచ్చి
బోయచెంత నునిచి పొంతపల్లె
కేఁగి యింగలంబు వేగిర గొని తెచ్చి
యగ్నిఁ జేసి యడఁపు మతిథిబాధ." 124

అని చెలి విన్నవింపఁగ విహంగమనాథుఁడు తత్క్షణంబ ఆ
వ్వనఁ దరుకోటరంబునకుఁ బోయికులాయముఁ గూల్చి కాష్ఠముల్
గొని వడిఁ దెచ్చి ప్రోవు నిడి గొబ్బున నీఁగెమహాగ్నిఁ గొంచురాఁ
గను గడుదవ్వునం గలయొకానొకపల్లెకు వేగుజామునన్. 125

పల్లియ కేఁగిసఖగపతి
యుల్లమున ముదమొందఁ గాంచె నుష్ణాతురుఁడౌ
భిల్లుల నెగడుల మండెడు
పుల్లను గ్రహియించి మోము పుల్లాబ్జముగాన్. 126

రయమున నేఁగుదెంచి ప్రియురాలిపదంబులచెంత వ్రాలి సం
చయ మగుకాష్ఠసంతతిని జయ్యన నగ్నిని జొన్పి రాజిలన్
రయమున రెక్కలన్ విసరి రమ్యమహోజ్జ్వలకీలికీలలన్
దయ నొనరించె నయ్యతిథి దారుణశీతలబాధ వాయఁగాన్.

ఖగపతీంద్రుఁ డిట్లు కాంతారమున నల్పు
నతిథిసేవఁ గాంచి పతగతతులు
వెఱపు వెఱఁగు గొలుప వెఱ్ఱులై గుసగుసల్
సలుపుచుండి రిట్లు జతలఁ గూడి. 128

వింధ్యకాంతారసీమకు వేఁటకొఱకు
వచ్చి పడియున్ననీబోయవాని ఖగకు
లాంతకు నతిథిగా సేవ లాచరింప
మెడకు నుఱిదెచ్చుకొనుట యేమే లదెట్లు. 129

ఎంతచెప్పిన వినఁడూ రాజేంద్రుఁ డేమొ
మోహనాంగిని బంధవిముక్తఁ జేయ
మేనిశ్రమ లెడఁబాసి యిమ్మేలు మఱచి
యెటులు చరియించునో బోయ నెఱుఁగఁదరమె. 130

కాలసర్పంబునోటను బాలుపోసి
ప్రేమతోఁ బెంచినను గాటు వేయకున్నె
పక్షిహంతకు శీతలబాధ నడఁచి
రక్షచేసిన మనకు సంరక్ష యగునె? 131

ఏల యీబోయ సేవలఁ జేలఁ హాగు
ప్రేయసీబంధమోచనప్రేమఁ జేసి
యిచ్ఛవచ్చిన చొప్పున కెగసిపోవఁ
గార్య మగు విహగేంద్రపుంగవున కిపుడు. 132

అని ఖగరాజబంధునివహంబు రహస్యములాడుచుండ న
య్యనలుని తాపమున్ మృగయుసంగము తెల్లను వెచ్చనొందమే
ల్కని కడుసంభ్రమంబునఁ బ్రకాశమహోగ్రమహాగ్నికీలలన్
గనుఁగొని లేచి యంగములఁ గాచుచు నచ్చెరువొందుచుండఁగా.

చిత్తము పరమార్థంబున
గుత్తము గావించినట్టిగువ్వచెలువ యా
మత్తుం డగుబోయనితో
బత్తిని దగఁ బలికె మనుజభాషల విసఁగాన్. 134

"ఓయినిషాధపుంగవ ! మహోగ్రవనం బిది వేఁటఁజొచ్చిన
న్నీయెడ బంధుసంతతుల నేఁకటఁగా వలఁ బట్టినావు గా
తోయదముల్ మహోగ్రముగఁ దోయము లిచ్చుచునుండ భీతిచే
నీయెడ కేఁగుదెంచితివి యీవటరాజము మానివాసమా. 135

పటుతరవర్షభారము ప్రభంజనుశీతలసీతుబాధలన్
గటువయి మానసం బడరఁ గన్నులు గానని యీనిశీథమం
దిటఁ గొయఁబారి కూలితివి యింగలముం గొనివచ్చి కీలగా
ల్పుటయును దత్ప్రతాపమున లుబ్ధక మేల్కనినాఁడ విప్పుడే.

మనమున శోకవిహ్వలత మానుము; నీసకలాంగకమ్ము ల
య్యనలశిఖాకలాపమున నల్లన కాచుము మాగృహంబునం
దనవరతంబుఁ బూజ్యుఁడవు; నేఁటను సత్క్రియ సల్పనున్న వాఁ
డనఘ! మదాత్మనాథుఁడు ప్రియంబుననీకు సబంధుకంబుగన్.

కావున మాతప్పిదములు
నేవేళన్ గలిగి యున్న నిత్రైతి సైఁపం
గావలదే పుణ్యపూరుష
భావంబునఁ గోర్కెఁ దెలుపు ప్రార్థింతు నిదే. 138

నీవే దిక్కుఁగ మాకున్
నీవే మాయతిథి వగుదు నీవే గురువున్
నీవే దైవము మాకుం
గావున మాజన్మ సార్థకం బగు ననఘా!" 139

అని యిటు లక్కపోతి హృదయంబు చలింపఁగఁబల్కుపల్కులన్
వినఁగఁ గిరాతకుండు భయవీక్షణసంభ్రము చిత్తుఁడై యనున్
మన మనుతాప మొందెను కృపారససాదరసారసూక్తులన్
వినఁగ మదీయమానసము వేదనఁ బొందెనుఁ జాలు నమ్మరో!

అమితభయంకరాటవి మహాపద నొందిననాకుఁ బ్రాణదా
నము దయచేసినట్టి కరుణారసమూర్తులు మీరు పల్కఁగా
నమితభయంబు గల్గెను ననర్హుఁడనే భవదీయపూజలన్
గ్రమముగఁబొందఁగావిహగకాంత! ననుందయచూడుమిత్తఱిన్.

అనలశిఖాకలాపమున సంఘములెల్లను సీతుఁబాసె నె
మ్మనమున భీతి దక్కె మఱుమాటలు పల్కఁగ నూపిరాడ కే
కనకనలాడునాకడుపు గ్రన్నన నాక్షుధ దీర్చి కాచి వే
ఘనతరపుణ్యసంపదలఁ గాంచుము పావని! నానమస్కృతుల్."

అను నావ్యాధునిక్రూరమానసునిఁ బాపాత్ము న్విలోకించి యా
తనిప్రాధేయవిధేయవాక్యముల మోదం బొప్ప నాలించినం
తన భీతిన్ మది దక్కి యాపతగసంఘుం బెల్ల నుండన్ బ్రియం
బున నాత్మేశ్వరి కిట్లనున్ ఖగకులాంభోధీశుఁ డుత్కంఠతోన్.

"తరుణిరో! నాకు నీయతిథిఁ దన్పు నుపాయము దోఁచదయ్యె ని
వ్వరవనభూమియందు మనవాసము నింటను నొంటిగింజతే
దరయఁగఁ బూఁటపూఁటకును వనంబునఁ గల్గినదానిఁ దించు నీ
శ్వరుకృపఁ బ్రాణముల్ గలిగి సాధుమహాత్ములపోల్కి నుండఁగా.

ధనమా శూన్యము; ధాన్యమా కొఱఁత; సత్తార్థంబులా సున్న; మా
జనసంబంటివ హీనపక్షికులమున్; సద్భక్తియం చన్నచో
మనసుం జంచలమైన;దిత్తఱి క్షుధాభారంబుఁ బాపంగ నీ
వనమధ్యంబున నాతిథేయములనల్పన్ వేగ నూహింపవే!" 145

అనుటయు నాఖగేంద్రునకు నాగృహిణీమణి ధైర్యచిత్తయై
యను "ఖగరాజ! నీపలుకు లన్నియు సత్యములైన నియ్యెడన్
దనువునఁ దోఁపకుండు నె విధాతకృపాప్తుల కెప్డు సంతసం
బొనరుచు; మచ్ఛరీరమును నొడ్డియె నీక్షుధార్తిఁ బాపుదున్.

చెచ్చెఱ నాబంధంబుల
విచ్ఛేదనఁ జేయు మిపుడు విహగపతీంద్రా!
చొచ్చెద నగ్నిజ్వాలల
మెచ్చఁగ దేవేంద్రుఁ డాదిమేటియమర్త్యుల్." 147

ఆపలుకు ల్విన న్వినినయంతన బంధు లమాత్యులెల్ల సం
తాపముఁ బొంది చేష్టలును దక్కి తదేకవిలోకనంబులన్
బాపవిహాయ వాజిపతిభావిఁ దలంచుచుఁ గుందుచుండ సం
తాపవిహీనచిత్తుఁడు పతంగవిభుండు పతంగి కిట్లనున్. 148

"ఇంతిరో! యాతిథేయముల నింపు జనింప దనింపఁ జేయ నే
కాంతలు నీకు సాటి సురకాంతలనైన సను గానవత్తురే
జంతను నీవు మిన్యతిథిసేవ లొనర్ప క్షుధార్తిఁ బావఁగా
నింతుల కెందు దేహముల నిచ్చుట చెల్లునె నాథుఁ డుండఁగా.

మనమున శంక వాసె హిత మైనయమాత్యసుతాదులందుఁ, బా
లనమున రాజ్యభోగముల లౌకికకార్యకలాపమందు నా
మనమును బ్రేమకామములుఁ బాసె వినిర్మలమైనదీక్షణం
బునఁదగ నాశరీరమున బోయనియాఁకలిఁ దీర్తు భక్తితోన్."

అనుచు వైరాగ్యధైర్యభక్త్యాత్ముఁ డగుచు
నీశ్వరారాధనల సల్ప నిచ్ఛగించు
ప్రాణనాథుని వీక్షించి బదులుపలికె
పక్షియిల్లాలు ధర్మసంపన్నురాలు. 151

“పరమదయానిధీ! పతగపాల! మనోహర! నామపల్కు లీ
వరమఱ లేక నారయు, వివాదము గాదిది, మీఁదునాజ్ఞకె
వ్వరు నెదురాడువారు హితవాదిని విప్రప్రియదాసిఁ గాననా
వరముల నీయ నియ్యెడ నవశ్యము మీ దగుకార్య మెన్నఁడున్.

తమయాజ్ఞన్ శిరసావహించుచు సదా ధర్మంబు పాటించుచున్
దమపాదంబులపూజ సల్పుచు మదిన్ ధ్యానించుచున్ శ్రీహరిన్
అమితానందతరంగడోలికల సౌఖ్యాబ్ధిన్ యథేచ్ఛంబుగాఁ
బ్రమదం బొప్పఁగఁ దేలునామదికిఁ దాపం బిడ్డు చేకూర్తురే.

పతగరాజేంద్ర! మీపాదంబులను బట్టి
ప్రార్థింతుఁ దెగువను మానుఁ డిపుడు
అతిథి కాహారంబ నగుదు నాబంధమో
చన చేయ నెమ్మది సంతసిల్లు
పసుపుఁగుంకుమ లిడి పసుపుమా! సురలోక
సౌఖ్యముల్ గలుగు విశ్రాంతి గలుగు
ఏ మిమ్ముఁ బాసిన నిసుమంత యేనియుఁ
గొఱంత గల్గదు మీకు ధరణియందు

పతిసి బాసి ధరణి వైధవ్యమును బొందఁ
బడఁతు లోర్వఁగలరె పడరె నింద
సతుల కేడ్గడయును బతులె యటంచును
వినరె! తలఁపరె! ధర విహగరాజ! 154

సతివిహీనులైనపతులు వివాహార్హు
లనునయోక్తి ధర్మమగును గాదె!
పతులఁ బాయుసతులు పాపిణులనుమాట
లోకగర్హితంబు గాకయున్నె. 155

కాంత నొక్కతె నిల్లాలిఁగా గ్రహింప
నర్హులే మీరు గాన సత్క్లాచరించి
కాఁపురం బుండుఁ డింక సౌఖ్యంబు మీఱ
బంధుమిత్రు లమాత్యులు భక్తిఁ గొలువ.'' 156

అనుచు నిజశరీర మర్పింప నతిథికిఁ
జింతఁ దక్కి పలుకునింతిఁ గాంచి
పతగపుంగవుండు పరమధర్మాత్ముండు
పలికె నిట్లు ధీరభాషణముల. 157

"ఇంతిరో! నీవు పల్కినదదెల్ల యథార్థము నీసతీత్వ మ
త్యంతపవిత్రమై త్రిభువనాంతరముల్ వెలుఁగొందుఁగాక ప్రా
ణాంతమునందు నీకుఁ ద్రిదశాలయవాసము గల్గు డెందమున్
జింతను వీడు మియ్యతిథిసేవ యొనర్చెద మాఱుపల్కకే. 158

ఆలుబిడ్డలపయి నమితభోగములందు
రాజ్యమందు బంధురాజియందు
మనసు నిలుపలేను మాలిన్యరహితమా
నతిథిపూజఁ దప్ప నితరమందు. 159

ఇంద్ర చంద్రాది నేంద్రము లీశ్వరాద్యులు సాక్షి
యుద్వాహమైతి నిన్నో లతాంగి !
కమనీయముగ బహుకాసారకాంతారా
ములఁ గేళిసల్పితి జలరుహాక్షి !
వంశవర్ధనుల దేవాంశసంభూతులౌ
సుతులఁ బొందితి నహో శోభనాంగి !
దానంబు ధర్మంబు దయను దప్పక రాజ్య
పాలనఁ జేసితి భాగ్యలక్ష్మి !

ఇన్నిటికి మూలకారణం బీవ కావె
పరమకళ్యాణి ! నాపాలిభాగ్య మీవె
నిన్ను విడనాడుచుంటి నోసన్నుతాంగి !
అందుకో దేవి ! ప్రణయపుష్పాంజలులను." 160

అనుచు సమ్మూర్ఛపడఁతి నోదార్చి కంటఁ
దొరఁగు ప్రేమాంబుపూరముల్ తుడిచివైచి
పక్షిరాజేంద్రుఁ డిట్లను బంధుమిత్ర
మంత్రిహితు లెల్ల వినఁగ సమ్మదము గలుగ. 161

"పతగవరేణ్యులార ! పరిపాలకకృత్యసుతీర్ణులార ! సం
తతనయమార్గదర్శకవిధానధురంధరులార ! నానమ
స్కృతులు తదీయసేవకు విశుద్ధమనస్కుఁడనైతి మీఁదు సం
గతి ఘనమోక్షరాజ్యములు గల్గెఁ గృతార్థుఁడనైతి మీదయన్.

కాలము చెల్లినన్ బుడమిఁ గాలిడఁ జెల్లద యేరికైన పోఁ
గాలము దాఁపురించుఁ గలకాలము జీవిత ముండఁబోదుగా
గాలము మ్రింగుమీనుగతిఁ గాలకిరాతునితీవ్రవాగురం
గాలముసేయ తథ్యము జగంబునఁ బుట్టినజీవకోటికిన్. 163

కాన మదాత్మనాశమునకై వగపొందక భీతిదక్కి యీ
శాను నిరంతరార్చనల సల్పుచు భక్తి దయార్ద్రచిత్తమున్
మానవసేవలన్ మదిని మాధవసేవలటంచు నెంచి స
న్మానముఁ బొంది పెద్దలను మన్ననచేయుఁడు ధర్మపద్ధతిన్. 164

వంశవర్ధనులఁ జిఱుతప్రాయముగల
యన్నుఁగుబిడ్డలఁ గాపాడ నర్హభంగిఁ
బ్రతిన చేయుఁడు మీరేను బరమప్రీతి
సంతసిల్లెదఁ బొందెద స్వర్గసుఖము.'' 165

అనుచు ఖగముల నోదార్ప వినతు లగుచుఁ
బ్రతిన సల్పిరి వారెల్లఁ బరమభక్తిఁ;
అంత ఖగపతి ముదితసుస్వాంతుఁ డగుచుఁ
బశుపతినిగూర్చి ప్రార్థించె భక్తి నిట్లు : 166

"ఎవ్వఁడు నెల్లలోకముల నేల సృజించునో, పెంపుచేయునో,
ఎవ్వఁడు రూపుమాపునో, మఱెవ్వఁడు నిత్యమొ! యెల్లలోకమం
దెవ్వఁడు పూజనీయుఁడో, సురేశ్వరు లెవ్వనియాజ్ఞ దాఁటరో
అవ్వనజాయతాక్షుఁ బ్రమదాధిపుఁ గొల్తు మదిష్టసిద్ధికై. 167

కవిరాజవిరాజితము :—

జయజయ ! శంకర శూలి మహేశ్వర సాంద్రయశస్కర నీలగళా!
జయజయ! భీషణఫూత్కృత పన్నగజాలమహోజ్జ్వలహారహరా!
జయజయ ! భీకరదానవమర్దన సర్వసుపర్వసుశాంతికరా !
జయజయ! వాసవనారదవందిత ! జయగురుదేవపరాత్పర జై!"

అనుచు బ్రస్తుతించి యగ్ని రాజిలఁ జేసి
అతిథిఁ జుట్టి దిరిగి యగ్నిఁ దిరిగి
యచటివార లెల్ల నచ్చెరువొందఁగఁ
బతగుఁ డిట్లు వలుకు నతిథితోడ. 169

"అతిథివరేణ్యా! నాయెడల నాగ్రహ మందకు జాగుచేసితిన్
అతిథిసపర్యచేయ వినతాంగుఁడ నే భవదీయుఁడన్ దయా
మతివయి నాసపర్యల సమంచితరీతి గ్రహించి పొమ్ము నా
సతియును బంధులున్ హితులు సంతసమందఁగలారు దీనికిన్.

కనకనలాడి ప్రజ్వరిలుగాఢతరాగ్ని శిఖాకలాపమున్
జొనిపెద నాశరీరమును సోదర ! యామిషహారభక్షణం
బున నిట నీక్షుధాతురత పూర్తిగఁ బాసి శ్రమంబు వాయు మే
నును బహుపుణ్యలోకము లనూనతఁ గాంచెద నాత్మతృప్తిగన్."

అనుచుఁ గపోతరాజము రయంబునఁ బావకఘోరకీలలన్
మునుఁగుటయున్ గిరాతకుఁడు మూకవిధంబున మాటలేక చే
తన నశియింప; బ్రాన్పడఁ బతంగసమూహము; ఘోరదుఃఖవే
దన వివశాత్మమై యడరి, తన్వి పతంగి కిరాతుతో ననున్. 172

"అమలము మాదుభక్తి వినయంబును శోధనఁజేయ బోయ
పమున నిటేఁగుదెంచితివి పాపవినాశన! దేవదేవ! కా
వుమునిజరూపుఁ జూపుము ప్రభూ! దయచూడుమునీవు బోయ
కమలజుఁగన్నతండ్రివో! నగాధిపనందనభర్త వామహో! 1

పతగకులాధినాథుఁడు కృపారసమోదపరీతచిత్తుఁ డు
న్నతగుణకీర్తికాముఁడు సనాతనధర్మపరుండు దేవతా
తతి మదిఁ గొల్చుభక్తుఁడు విధాతనియోగమునన్ మహాత్మ!
వతిథిగ రాఁగ మున్ననల నర్చనసేసె విశిష్టభక్తితోన్. 17

ఎన్నఁటికైన దేహము నశించుట తప్పదు ప్రాణికోటి కే
బన్నములందుటో రుజలఁ బాల్పడుటో రిపుచేతఁ జిక్కుటో
గన్నుల మూయఁగావలయుఁ గాన వినీతిఁబరోపకారినై
సన్నుతుఁ డాఖగేశ్వరుఁడు సత్కృతి నీకు నొసంగె దేహమున్.

ఓయతిథిప్రభూ! ఖగకులోత్తముఁ డారయ ధన్యుఁడయ్యె నీ
వీయెడ నివ్వెఱంగొనఁగ నేల ప్రమోదవిభీతచిత్తతన్
మాయతిథిక్రియల్ గొనుము మాన్పుము సిగ్గును నీప్రమోదమే
యీయెడ మాప్రమోదము గ్రహింపుము మాంసము పక్వమయ్యెడున్."

అనుచుఁ గపోతి నేత్రముల నశ్రుజలంబులు రాల గద్గద
స్వనముల మోము వెల్లనయి సంభ్రమధైర్యవిరాగచిత్తయై
యనునయవాక్యముల్ బలుకుసంతఁ గిరాతుఁడ దేమిచిత్రమో
మనమున నేమిదోఁచినదొ మాన్యత నిట్లను నాకపోతికిన్. 177

మనసు చలింప; గద్గదిక మాటలు దొట్రుపడన్; భయంబునన్
వణఁకుచు; లేచి హస్తము లపారితభక్తి ఘటించి యాపలన్
వనరుచు ఱెప్పపా టిడక వాజికులాంగనఁగాంచి "యమ్మరో!
యనయము రక్షసేయవె! మహాత్ముల మిమ్ముల నేఁడుగంటిఁగా.

ఏ నొకమానవాధముఁడ నే మృగయుండను గ్రూరచిత్తుఁడన్
హీనకులప్రభూతమతిహీనుఁడఁ జంచలచిత్తుఁడన్ గృపా
హీనుఁడ సాధుజీవులకు హింస లొనర్చెడివాఁడఁ గాని యో
మానిని! కాదు మీదయినభక్తిపరీక్షకు వచ్చు దేవతన్. 179

తలఁపఁగ మీరు పక్షులరె! దైవవిధిన్ భువిఁ బుట్టినట్టివే
ల్పులొ! నయధర్మమార్గములబోధముఁజేయవిహంగరూపముల్
గలిగినమానిశ్రేష్ఠులరొ! గాక మఱెవ్వరు గారు మిమ్ములన్
దలఁచినఁబాపముల్ దొరఁగుధన్యుఁడనైతిని మిమ్ముఁగాంచుటన్

ప్రబలభీకరవింధ్యవనమధ్యమందునఁ
    బడియున్న నన్నుఁ గాపాడినారు
భీకరానలశిఖల్ బ్రీతిగాఁ దరికొల్పి
    ఘనసీతుబాధలఁ గాచినారు
సహజశత్రువునైనచపలునిఁ గరుణించి
    దేవత వంచుఁ గీర్తించినారు
మండుటాఁకలిబాధ మెండయి హారంబు
    నిం డన దేహంబు లిచ్చినారు

అహహా! మిముఁ బోలుపుణ్యు లీయవనిఁ గలరె
పక్షిమాత్రులె దివ్యదంపతులు మీరు
ధన్యుఁడను నేను మీదివ్యదర్శనమున
నాదుపాపంబులెల్ల వినాశమొందె. 181

అరయఁగఁబుణ్యశాలి కరుణాగుణధాముఁడు దేవతార్చనా
పరుఁడు వివేకవంతుఁడు కృపారసమానసుఁ డాఖగేంద్రుఁ డి
త్తఱిఁ దనదేహమిచ్చెనె యుదారచరిత్రుఁడు నిట్టివానటం
చెఱుఁగ వివేకహీనుఁడ ఖగేశ్వరి! నామొఱ యాలకింపవే! 182

అజ్ఞానిని బాపాత్ముఁడ
విజ్ఞానిని నెట్టివాడు వేఁదెల్పఁగదే
సుజ్ఞానీ! నిను వేఁడెద
నజ్ఞానము ద్రెంచి కావు మంజలు లివిగో!" 183

అనుచుఁ గిరాతకుండు ప్రబలాశ్రుకణంబులు రాలఁ దుచ్ఛభీ
వనమున రోఁతపుట్ట ఖగభామిని బంధవిముక్తఁ జేసి బం
ధనముఁ బాణతూణముల దబ్బున నగ్నిని వైచి మోహముల్
మనమున మాపి యొప్పెనఁగ మానివరేణ్యునిఁబోల్చుచున్.

అంతఁ గపోతి బోయనిమనఃపరివర్తన మెల్లఁ గాంచి య
త్యంతదయాంతరంగ యయి యాతని కిట్లను"నోకిరాతకా!
చింతిలనేల!యీశ్వరునిఁ జింత యొనర్పు మకల్మషుండవై
యింతిని గూడి పొందుము మహేశ్వరలోకనివాససౌఖ్యముల్."

అనుచు హితోపదేశము ప్రియంబున వారల కెల్లఁ జేసి సం
దనులను బుజ్జగించుచుఁ బతంగహితావలి చేతఁ బెట్టి యు
ట్లను "ప్రియబంధులారా! పతగాధిపు ప్రోష్ఠి వహింతు నేఁగ వా!
మనమునఁ జింతపడ్కుఁడు నమస్కృతులియ్యవె నాకుఁ జేరెదన్.

అతిథిపుంగవ! సహగమనంబు సలుపు
నను వు చేకూరె సదయోదయంబు నయ్యెఁ
బుణ్యకాలంబుఁ బ్రాప్తించెఁ బోదు దివికి
సెల వొసంగుము యనుచు నన్నెలఁత యంత. 187

తనపతిని దలఁచి యనలము
ననువుగ దరికొల్పి కొంచు నద్భుతముగఁ జొ
చ్చెను జ్వాలల ఖగముల నె
మ్మనములు నెఱియంగఁ బోయమానస మడలన్. 188

రత్నకాంచనమయదివ్యరథమునందు
దేవతాతతి గొలువ దేదీప్యమాన
వివిధభూషణభూషితు విభునిఁ గాంచి
స్వర్గమందెఁ గపోతియు సంతసమున. 189

పక్షిదంపతు లీరీతిఁ బరమహర్ష
మున దివిజసేవలు గొనుచుఁ బోవునపుడు
పుణ్యవర్తనుఁ డగుట నాబోయ గాంచి
వారిఁ బ్రార్థించె నిట్టు లవార్యభక్తి. 190

"పావనులార! సంతతశుభవ్రతకార్యకలాపకర్తలా
రా! వరకీర్తిపుణ్యముల రాజిలుదంపతులార! దీనునిన్
గావరె! మానవాధమున్నిఁ గావరె! మీశరణార్థిఁ బ్రోవరే!
పోవఁగఁజెల్లునే విపినభూమి ననున్ దిగనాడి మీ కిటన్". 191

అనుచు భక్తిసంయుక్తుఁడై యంజలించి
రయముగా నేఁగు దేవతారథముఁ జూడ
విపినమార్గంబుఁ బట్టి వేవేగఁ జనుచుఁ
బోయె బోయండు రథముకన్మొఱఁగుదనుక. 192

అంత బోయండు చేయున దింతలేక
యెల్లశోకంబు దిగమ్రింగి యిల్లుచేరఁ
గడచిపోసాఁగె నవ్వింధ్యకాననమున
ధైర్యసుస్వాంతుఁడై మదిఁ దలఁచుచిటులు: 193

"ఔరా! యెంతటివింతఁ గంటి మృగయావ్యాపారలోలుండనై
ఘోరారణ్యముఁజొచ్చి; యెందయినఁబుల్గుల్ సేవలుంజేయుటన్
క్రూరాగ్నింబడి చచ్చుటన్ గలదె వాక్రువ్వన్ నిజంబందురో
కారో! పంకజగర్భమాయల నెఱుంగన్ శక్యమే యేరికిన్.

అరయఁగ జన్మచేనరుఁడనైనను దుర్విధి నీతిబాహ్యతన్
వఱలితి నెంచిచూడ నొకవర్తనమేదియు సత్యరక్షతే
దరయఁగఁ బక్షిదైవతము ధర్మము నీతియు మోక్షప్రాప్తి కా
కర మగువిద్యయున్ దెలిపి కర్మవిపక్వముఁ జేసితే కదా"! 194

అని చింతించుచు బోయ వేగముగ సాంద్రారణ్యముల్ దాటి శీ
తనగంబుల్ జలజాకరంబులు సుమక్షేత్రంబులం దాటి విం
ధ్యనగోర్విన్ దనపల్లెకుం జనియె భార్యాబంధుమిత్రాదికం
బును దరిన్ జేరి సమాగమంబునకు బ్రహ్మానందముం బొందఁగాన్

పెన్నిధి గన్న పేదవిధిఁ బిన్నలు పెద్దలు నూరివారలున్
మన్ననఁ జేయ బోయ నయమార్గమునన్ గుశలంబు చేసి తాఁ
గన్నది పూసగ్రుచ్చువిధిగా వినిపించి విసంభ్రమానసుల
పన్నవిషాదమోదయుతమానసులం దగఁ జేసె వారలన్. 196

సుగుణుఁ డగు బోయ కలరవ
ఖగపతిచరితంబుఁ దెలిపి కలుషం బుడుగన్
భగవానుని గీర్తించుచుఁ
దగ నిట్లను బోయవాండ్రు తాపం బొందన్. 197

"మానవజన్మ మొంది యవమాన మెఱుంగక జీవహింసలన్
మానక పాపముం బొరయఁ బాడియె మానవహీనులార! మీ
మానవజన్మముల్ దలఁచి మంగళకార్యము లాచరించి యీ
శాను నిరంతరార్చనల శాశ్వతసౌఖ్యములందుఁడీ దివిన్." 198

అనుచు ననేకధర్మముల నాడి కిరాతుఁ డుదగ్రవేదనన్
వనరుచు శాంతిఁ గాంచి మదమత్సరముల్ విడనాడి మానసం
బున నిహలోకవృత్తమున మోహము వీడి ప్రశాంతి నందఁగా
ఘనమగు భక్తియోగమునఁ గాలముఁ బుచ్చెను నిశ్చితాత్ముఁడై.

కపోతీకపోతము

సతిని సుతుల వీడి సర్వబంధుల వీడి
పుణ్యావర్తనుండు బోయఁ డపుడు
వింధ్యనగముఁజేరి విశ్వేశ్వరునిఁగూర్చి
తపముఁ జేయఁజొచ్చె ధర్మయుక్తి.

అటులు కిరాతుఁడున్ దబిసియై బహుకాలము వింధ్యమందు
జటులతపస్సు సల్పి యవసానమునం దపవర్గ మొందె నం
చిటులు త్రికాలవేత్తలు వచింపఁగ వింటిని ధర్మనందనా!
పటువగుపాపముల్ దొలఁగ వా పరమేశ్వరు బుద్ధినిల్పినన్.

అనుచుఁ సంతస మొప్ప భీష్ముఁడు కపోతాఖ్యానముం జెప్పి
“ట్లను నాధర్మకుమారుతోడ నెవ రీయాఖ్యానముఁ శ్రద్ధత
వినినన్ భక్తిఁబఠించినఁ గలుషముల్ విచ్ఛిన్నమౌ నంతనే
శుభలక్ష్మీవిభవాతిరేకమున సౌఖ్యం బుందు రెక్కాలముఁ.

అని కథకుండు సాంతముగ నక్కథఁ దెల్ప రసోత్కరంబుగా
వినియె యుధిష్ఠిరుం డతిపవిత్రుఁడు భక్తి నమస్కరించుచుఁ
దననయధర్మసంతతికి నుదాహరణంబుగ నుత్తరంబు గ
ల్గిన దని సంస్తుతించుచు “భళీ” యని మెచ్చిహృదంతరంబునఁ

శ్రీ శ్రీ శ్రీ